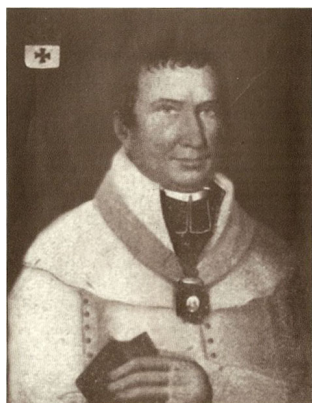

Микола ЦИБ

Повернення великих постатей минулого до життя в пам'яті нащадків – це обов'язок кожного народу, а водночас – справа наполегливої й клопіткої праці. Великі діячі минулого не можуть повертатися будь-де. Найкраще, коли вони вертаються на те місце, де жили й творили. Тоді з'являється шанс відновити давню гармонію (нам завжди здається, що їх життя було саме гармонією...). З'являється можливість і для того, аби сила давньої величі без перешкод могла проникати в сьогодення. Одним із способів черпати натхнення у таких подвижників є звичай називати їхніми іменами вулиці, площі, освітні установи... Так і мешканці села Міжанець, що на Старосамбірщині, відзначили подвижницьке життя о. Івана Могильницького, назвавши школу на його честь. Так віддали шану тому, хто колись високо цінував культурну спадщину свого рідного українського народу, трудився всім своїм життям для її збагачення та духовного росту. Саме задля такої ідеї і жив муж великого ума й характеру, великий душпастир з гарячим серцем о. Іван Могильницький.

Студентські роки Івана Могильницького

Майбутній священик, науковець і церковний діяч народився 19 серпня 1778 р. у с. Улюч у сім'ї тамтешнього пароха о. Василя та Пелагії (з роду Бачинських). Про його дитинство не знаємо майже нічого, не маємо змоги довідатися навіть з автобіографії, позаяк він її після себе не залишив. Це свідчить про те, що був людиною скромності, простоти та високого смирення. Тому те, що можемо дізнатися про отця та його діяльність, стосується студентських років його навчання. Він виявився людиною непересічного інтелектуального обдарування. Після приходської школи в Улючі вступив до гімназії в Перемишлі, яку закінчив через 5 років. Після того навчався на богословському факультеті у Львівській семінарії. Вже як майбутній священик у семінарії, а згодом і поза нею, вивчав іноземні мови, і не тільки західні, але й єврейську, сирійську, халдейську та арабську. Після закінчення семінарії навчався на богословському факультеті Віденського університету.

Рукоположення та душпастирська діяльність

Після богословських студій 21 березня 1800 р. був рукоположений на священика перемишльським владикою Антонієм Ангеловичем. Із цього часу розпочинається його душпастирська діяльність. Із 1801 до 1817 року був парохом у с. Дроздовичі та деканом Нижанківського деканату (нині Старосамбірський район Львівської області). У Дроздовичах 1806 р., за клопотанням о. Могильницького, було організовано першу в тій окрузі народну школу. Це створило контраст: у навколишніх деканатах діти не знали грамоти, а у його Нижанківському – вміли читати і писати майже всі! До того ж,

навчалися з написаного отцем-деканом і виданого за його кошти підручника «Катехизм». Така діяльність у тогочасній Галичині не була звичним явищем. Отже, ініціатор такого рівня освітніх справ повинен був мати надзвичайно глибоке усвідомлення ролі освіти в духовному і практичному житті людини, а також уміння утворювати відповідні структурні та організаційні інституції. Спочатку це відбувалося на нібито найнижчому рівні – деканальному. (До речі, Шевченко на 40 років пізніше, нічого не знаючи про Могильницького, таки візьметься укладати для дітей власний підручник катехитичного спрямування, цілком опертий на Біблію).

До щасливих моментів у житті о. І. Могильницького та всієї Перемишльської єпархії слід віднести результати канонічної візитації деканату, учиненої владикою Михайлом Левицьким 1814 р. У післявізитаційному акті за 12 вересня він написав таке:

«Подобалося нам, що в тій парохії, що стоїть під проводом Всечеснішого отця Декана, ми знайшли все найкраще. Тому похвалюємо душпастирську ревність всечеснішого о.

Декана і заохочуємо його в Господі, щоби видержував в цій ревності для правила і взору Йому підчинених душпастирів Нижанківського деканату». Ужита владикою формула:

«заохочуємо його в Господі, щоби видержував у тій ревності» могла містити тоді далекосяжний план покликати талановитого й діяльного декана до праці у вищому – єпископському сані. Уже відходячи на Львівський митрополичий престіл, єпископ Левицький 13 травня 1817 р. призначив о. І. Могильницького членом консисторії і крилошанином Перемишльської капітули. Також о. Могильницький був інспектором шкіл Перемишльської єпархії. Під час інспекторської діяльності домагався поширення мережі українських народних шкіл.

Почини Великого Крилошанина показали, що перемишльська єпархіальна перспектива цілком йому відповідає і він вмів на цьому рівні працювати. 1816 року владика Левицький схвалює написаний Могильницьким статут новозаснованого «Societatis Presbyterorum Ritus greaco-catholici Galiciesium» (Товариство священиків греко-католицького обряду в Галичині) – першої української наукової установи.

Уже в першій статті видно сліди канонічної візитації деканатів у 1814 р., що стало плодом знайомства і одностайності Левицького з Могильницьким: «Ми пізнали під час канонічної візитації нашої єпархії, що в усіх місцевостях цілковито бракує книжок з катехитики й гомілетики, допомогою яких душпастирі користаються при поясненні Слова Божого і тлумаченні правил християнського життя, і які вірні нашого обряду самі можуть використати для своєї духовної користі». Це написано автором статуту, але також автором виданого вже у 1814 р. «Катехизму». Бо саме катехизм, написаний тодішньою народною мовою, міг дати змогу не тільки священикам навчати, а й вірним самостійно використовувати його «для своєї духовної користі». Могильницький ніколи не грішив розходженням між теорією і практикою: катехизм може бути практичним тільки тоді, коли вірні вміють читати, найкраще від наймолодшого віку. Звідси й згадуваний уже високий рівень грамотності в його деканаті. Проте все це робилося задля проповідування людям Христової науки.

Організація «Товариство галицьких греко-католицьких священиків для поширення письмами просвіти і культури серед вірних» проіснувала до середини 1817 р.

З 1816 р. о. Іван Могильницький – ректор новозаснованого Дяковчительського інституту в м. Перемишлі (на той час – Україна).

Шематизм за 1833 р., тобто за два роки після його смерті й 14-річної праці в місті над Сяном, подає до відома: у 697 приходах єпархії функціонувало 385 приходських шкіл, 24

тривіальні. Уже тоді в Перемишлі творилися зразки, за якими пізніше працювала вся Галичина.

1818 р. новий влади́ка І. Снігурський призначив о. Івана Могильницького шкільним інспектором для всієї єпархії. Першим практичним кроком його діяльності знову стає створення умов для вишколу вчительських кадрів. Так, у 1818 р. Синод Перемишльської єпархії схвалює написаний (відомо вже ким) статут новоствореного Дяковчительського інституту. Справжньою революцією було запровадження в цій навчальній установі предмету «Руський правопис». На практиці це означало, що практично русько-українська мова верталася до шкіл. І. Могильницький, мабуть, і не знав, що є першим у всій Україні автором національної революції.

До з'ясування теоретичних і наукових поглядів стосовно історії української мови спонукала його у 1821 р. заборона губернської управи надрукувати русько-українською мовою (вперше в історії!) митрополичу куренду І. Левицького. Аргументи управи були такі: не знати, чи ця мова буде зрозуміла народові й чи вона відрізняється від польської мови, якою надрукувати її було б, можливо, краще. І ось о. І. Могильницький складає управі німецькою мовою наукову працю, скромну за обсягом (14 сторінок), але глибоку за змістом: «...русська мова не тільки зрозуміліша від польської руському народові, а й одна з найдавніших серед слов'янських мов!». Це була перша, хоч не єдина, як виявиться згодом, оборона української мови перед урядовими заборонами. Потім автор переклав її як «Відомість історическа о рускім язиці» – рідною та «Rozprawa o jezyku ruskim» – польською мовами.

А насамперед о. Могильницький подбав про практичний підручник «Буквар народного руского язика». Зіставлення обох публікацій показує універсальність «русинського дискурсу» Могильницького. Він пише призначену для читача-професора «Відомість», а також призначений для наймолодших «Катехизм» чи «Буквар». Болюче відчув о. Іван Могильницький на пам'ятних засіданнях губерніяльної шкільної комісії закиди з ворожого табору, що в українській мові нема, крім букваря та катехизму, жодних інших книжок, і почав писати граматику рідної мови, яку завершив 1823 р. Свого роду передмовою до цієї граматики мало бути його окреме дослідження про українську мову «Відомість о рускім язиці», де він рішуче виступив в обороні самостійності української мови як у відношенні до московської, так, тим більше, – польської мови. На жаль, граматика Могильницького не вийшла свого часу друком, а його розвідка про українську мову вийшла польською в 1829 і 1837 роках. У 1848 р. виникла потреба передрукувати її.

Заслугове уваги інший твір Великого Крилошанина – «Логіческія наставленія», – написаний також русько-українською мовою підручник логіки. Цей наш перший (від видань професорів Києво-Могилянської академії) підручник логіки на початку 20-х рр. XIX ст. в національному плані не одному міг здаватися абсурдом. Проте Могильницький мав свої засади національної логіки. З його національних та культурницьких думок і починів черпатиме «Руська трійця» й цілий «Галицький П'ємонт».

З огляду на власну бездітність приймав дівчат-сиріт далеких свояків на виховання й віддавав їх заміж за закарпатських богословів. Свій маєток записав перемишльській капітулі на стипендії для п'ятнадцятьох бідних учнів перемишльської гімназії, синів і сиріт по священниках.

Епідемія холери 1831 року перервала невсипущу діяльність о. Івана Могильницького на 54 році життя.

Роздуми про о. Івана Могильницького сьогодні

Сьогодні багато для кого є загадкою: як саме Могильницький зумів поєднати зразкову душпастирську працю з тим, що водночас працював як радник у консисторії, керував Дяковчительським інститутом, викладав у ньому, працював єпархіальним шкільним візитатором, завідував єпископськими добрами у Валяві, Страшевичах і Вілюнчицях, екзаменував нововисвячених пресвітерів, писав статuti, шкільні підручники та наукові праці, був хранителем Капітули, вів добротинну діяльність і репрезентував українську Церкву в австрійському сеймі?

Як бачимо, зі всього сказаного майже нічого не відомо про його особисте життя, що, на наш погляд, свідчить про те, що це була людина, котра цілковито зреклася себе задля того, аби внести свою частку в розвиток культурної спадщини свого рідного народу. Очевидно, що він не прагнув слави для себе, хоч, без сумніву, заслуговував на неї. Саме таким – тихим, смиренным, послушним для добра Церкви та народу, і, водночас, великим діячем та зразковим душпастирем – залишиться о. Іван Могильницький назавжди в пам'яті кожного, хто почує про цю непересічну особу та проаналізує його життя. Саме на таких, як о. Іван Могильницький, і формується патріотичний дух майбутніх світочів нашої Церкви та Держави.

Використана література

1. Новини Самбірсько-Дрогобицької єпархії УГКЦ
<http://www.sde.org.ua/home/news/678-mizanec.html>
2. Михайло Возняк. Як пробудилося українське народне життя в Галичині за Австрії.
3. Богдан Гук. Повернення Великого Крилошанина. Микола ЦИБ. Отець Іван Могильницький– провісник національного відродження Галичини// СЛОВО № 4 (44) 2010, с.24-26